

**Культура зовнішнього вигляду  
викладача, майстра виробничого навчання.**

Професія вчителя – одна з небагатьох, які можна назвати вічними. Ніхто і ніщо не зможе замінити вчителя – творчу особистість зі своїм неповторним учительським іміджем. Найсучасніша техніка, комп'ютери чи система "Інтернет" – лише добрі його помічники. З плином часу змінюється і статус учителя, його функціональні обов'язки та права і, власне, навіть учительський образ. Незмінною ж залишається потреба в учителях, бо без нього малоймовірним уявляється шлях до прогресу, нормального людського життя.

Нині, в період національного відродження України, вчителю відводиться особлива роль і місце, що підкреслюється в основних нормативних та законодавчих документах про освіту. Вимоги до нього досить високі, що цілком закономірно.

З огляду на це, кожен учитель має бути не тільки прекрасним фахівцем, а й володіти високим мистецтвом виховувати та навчати. Досягнення висот педагогічної майстерності потребує максимальних особистих зусиль, енергії, природних нахилів і здібностей, величезної працездатності і, чи не найголовніше – безмежного бажання стати педагогом-майстром.

Існує низка професій, для представників яких зовнішність відіграє першочергове значення: диктор телебачення, дипломат, актори тощо. До них належить і професія педагога. Зовнішність учителя виконує дещо специфічну роль, адже він має справу не просто із соціумом, а з учнівською юністю. Для неї педагог – це своєрідний еталон, зразок для наслідування. Тому зовнішність учителя має бути бездоганною у всіх відношеннях. Вона – складовий елемент педагогічної техніки, яка у свою чергу є структурним компонентом педагогічної майстерності. З огляду на це, очевидна пряма залежність між цими поняттями. Педагогічна техніка як вправність, що виявляється в умінні взаємодіяти з учнями, керувати власним психофізичним станом та створювати свою зовнішність відповідно до вчительського призначення – тонкий інструмент впливу на суб'єктів виховання. Народна мудрість стверджує, що по одягу зустрічають, а по розуму проводжають. Усе це правильно, але враження, яке справляє педагог під час першої зустрічі зі своїми вихованцями, лишає незабутній слід у пам'яті учнів. Особливо, якщо це враження підсилюється подальшою аналогічною поведінкою педагога. Зрозуміло, що вирішальну роль тут відіграє саме зовнішність. Як правило, учням потрібний певний час, аби розібратися, що ж криється за «одягом». Педагогу ж важливо не втратити можливостей для встановлення дружніх стосунків з учнями, що є основною позитивної взаємодії.

Як засвідчують педагоги-практики, вплив учителя на учнів починається після першого візуального знайомства. Він, зрозуміло, не є прямий, але це не заперечує його значущості. Тому позиція має бути однозначною: зовнішність учителя – не дрібниця, це завжди важливо й актуально, це сходинка до успіху у справі виховання учнівської молоді.

Зовнішність учителя – явище інтегральне, адже інтеграція – процес зближення і зв'язку поряд із процесами диференціації. Педагог впливає на учнів комплексом взаємозв'язаних елементів зовнішності. Культура і техніка мовлення педагога, культура і техніка рухів, одяг та культура і техніка догляду за своїм тілом – все це складники зовнішності. Кожен елемент зокрема має ряд компонентів, що складає системоутворюючу цілісність. Так, культура мовлення – це інтонація, голос,

дикція, дихання. Тембр, темп, логічне структурування мовлення, гнучкість мовлення та ін. Культура і техніка рухів – постава, хода, жести, пластика, міміка, пантоміміка. Культура і техніка догляду за зовнішнім виглядом – уміння доглядати за своїм волоссям, роботи зачіски, добирати одяг та взуття, прикраси, аксесуари, парфуми. Це вміння доглядати за тілом (обличчям, руками, ногами). Тільки в поєднанні цих складових створюється зовнішність, яка уособлює вчителя. Прояв складників зовнішності носить диференційований, індивідуалізований характер. Особливе внутрішнє осяяння. Що передається через погляд, жест, поставу, усмішку – все це робить педагога неповторним. Як зайти в аудиторію, навчальну майстерню привітатись із учнями, сісти, відкрити журнал, підійти до дошки, до учня – вся технологія поведінки базується на загальноприйнятих вимогах. Проте в одних – це дорожче, гарно, зрозуміло, естетично витримано і все в міру, в інших – не зовсім. Тобто, зовнішність залежить від окремої взятої особистості, від її внутрішньої педагогічної культури і притаманна саме їй. Таким чином утворюється імідж педагога, який буває як позитивним, так і негативним. Мабуть, саме тому деяких учителів пам'ятають все життя, а інших забувають, закінчивши навчальний заклад. Ось чому природним у кожного педагога має бути прагнення до ідеалу, гармонії та вдосконалення без них людина неминуче деградує.

Не секрет, що діти хочуть мати вчителя із приємною зовнішністю, вихованого, з витонченими манерами, елегантно одягненого, із гарною модною зачіскою, привабливим макіяжем, бездоганно чистого і охайного. Навіть в школі учні початкових класів легко вирізняють учителів і пишаються ними, запевняючи всіх, що у них «найкраща вчителька». А у підлітковому віці простежується тенденція дещо зневажливого ставлення до педагога, одягненого недбало, зачесаного за модою 10-річної давності. У якого руки вже забули, що таке манікюр, а обличчя – макіяж. Звичайно, можна якимось чином виправити вчителя, який у вихорів повсякденних справ забуває про себе. Будь-яка деталь у зовнішньому вигляді й поведінці має виховне значення. «Я повинен бути естетично виразним, - писав А.С.Макаренко, - тому я ні разу не вийшов з непочищеними чобітьми або без пояса. Я теж повинен мати якийсь блиск, у міру сили та змоги, звичайно. ...Я не допускав у клас учителя, якщо він був неохайно одягнений. Тому у нас стало звичкою ходити на роботу в кращому костюмі. І я сам виходив на роботу в найкращому своєму костюмі, який тільки в мене був».

Педагог повинен одягатися елегантно, з урахуванням вимог моди, не доводячи компоненти зовнішнього вигляду до крайнощів. Його одяг має бути зручним для виконання необхідних педагогічних операцій: писати по дошці, працювати з демонстраційними матеріалами, нахилятися, ходити між рядами парт тощо. Колір, фактура, доповнення також мають підкреслювати простоту, елегантність. Все це позитивно впливає на емоційний настрій учнів, дисциплінує їх, сприяє формуванню відчуття міри, не відвертає увагу від навчальних занять. Почуття міри потрібне і при використанні інших компонентів зовнішнього вигляду – зачіски, косметики, прикрас. Педагогу, крім обізнаності з вимогами до зовнішнього вигляду, важливо виробити певну систему умінь та навичок організації своєї зовнішності. У цьому йому прислужаться:

- Наявність орієнтованого режиму дня. Складеного залежно від порядку занять у закладі. Важливо передбачити в ньому час для догляду за собою, фіксуючи, скільки його витрачено на певну процедуру. Як правило, налагоджений самоконтроль допоможе виробити звичку стежити за своєю

зовнішністю, позбавить метушливого збирання на роботу, побоювання запізнитися. Через певний час дотримання режиму стане автоматичним.

- Одягаючи новий костюм, слід упевнитися, що в ньому буде зручно «працювати» в навальній майстерні та аудиторії.
- Виходячи з дому, бажано обов'язково оглянути себе перед дзеркалом.
- Добираючись на роботу, важливо не забруднити одягу, не пом'яти його, не залишитися без гудзиків тощо.
- Прийшовши на роботу бажано оглянути, внести необхідні корективи у зовнішність, оцінивши себе з позицій учнів і своїх колег.
- Корисними є самоаналіз з позицій педагогічних вимог до одягу, з урахуванням зовнішнього вигляду своїх колег, спостереження, як вони та учні реагують на зовнішній вигляд.
- Важливим компонентом зовнішності вчителя є пантоміміка, міміка, контакт очей та між особистісний простір.

Підсумовуючи сказане, можна зазначити, що проблема зовнішності не нова, проте досить актуальна. Її вирішення залежить в першу чергу від учителя, який має прагнути до ідеалу.

Пропонуємо практичні рекомендації, які починаються із часток **не** і **ні**, тобто від протилежного: чого не має бути. Така форма подачі порад може допомогти запобігти помилкам, які нерідко зустрічаються в реальному житті.

В гардеробі вчителя не має бути ультрамодного одягу, незвичайний фасон якого відволікає увагу учнів, а також вбрання занадто яскравих тонів, що стомлює і дратує дітей.

**Не** варто навіть молодому педагогу з'являтися в навчальному закладі в шортах.

**Не** втрачайте почуття міри: навчіться чітко визначати, коли необхідно одягати класичний костюм, коли робочий халат, святкову сукню, а коли – светр і джинси.

**Не** перетворюйтесь на «синю панчохоу», тобто носіть той одяг, що вам до вподоби і до лиця: естетично витриманий, ошатний, модний, елегантний.

**Не** захоплюйтеся сіро буденним одягом.

**Не** забувайте, що одяг завжди має бути охайним, чистим, відпрасованим, зручним і не заважати працювати з класом.

**Не** носіть тривалий час один і той же одяг, варто якнайчастіше «оживляти» його, комбінувати, прикрашати.

**Не** носіть взуття босоніж, на високих підборах, бо його стукіт відволікає увагу учнів і крім того, швидко стомлюються ноги.

**Не** знаходьтеся у приміщенні в теплих чобітках.

**Ні** в якому разі не перебувайте у приміщенні закладу у головному уборі. Це стосується як чоловіків, так і жінок.

**Не** забувайте, що довге розпущене волосся заважає під час роботи з учнями.

**Не**припустимо педагогам чоловікам приходити до ліцею неголеними.

**Не** експериментуйте надмірно зі своїм волоссям, аби химерні зачіски і часті зміни кольору не відволікали уваги учнів.

**Не** рекомендується прикрашати себе занадто дорогими і яскравими коштовностями чи біжутерією, які, до того ж, заважають працювати і спілкуватися з учнями.

**Не** варто користуватися дезодорантами, туалетною водою чи одеколоном з різким, сильним запахом.

**Ні**коли не підкреслюйте своє мімікою чи жестами негативні сторони чи дефекти зовнішності, характеру і темпераменту учнів.

**Ні**коли не вказуйте на учня пальцем.

**Не** жестикулюйте надміру, бо жести мають лише підкреслювати слово.

**Не** метушіться в навчальній майстерні чи аудиторії, бо це дратує учнів.

**Ніколи** не обирайте «закриту» позу. У роботі з дітьми уникайте пози «лева» чи «наглядача», бо діти непогано читають мову жестів і педагогу варто її досконало засвоїти.

**Не** допускайте мовленнєвих шаблонів і виразів, слів – паразитів.

**Не** забувайте, що голос вчителя має бути відкритим, виразним, гнучким, витривалим. У ньому має звучати впевненість, мажорність.

**Не** припускайтеся помилок і орфопії.

**Не**припустимо, щоб у педагога були природні дефекти, які не можна виправити.

**Не** слід забувати, що людину, дитину легко образити не тільки словом, а й інтонацією.

**Не** дозволяйте собі спілкуватися з учнями мовою «суржика».

**Не** забувайте, що володіння словом, технікою вираження своїх думок, почуттів рідною мовою, різними мовними стилями, технікою драматичного мовлення, фонаційного дихання та дикцією потребує постійного вдосконалення шляхом спеціальних вправ.

*Сподіваємося, що запропоновані рекомендації допоможуть педагогам уміло та впевнено працювати над своєю зовнішністю, що дасть їм змогу на високому рівні оволодіти педагогічною технікою.*